

Trudne zachowania uczniów w szkole – poza karami i nagrodami

Kilka kwestii do refleksji

Jacek Pyżalski

UAM w Poznaniu

Prezentacja przedstawiona na IX Kongresie Zarządzania Oświatą - OSKKO, Łódź, 24-26.09.2014 www.oskko.edu.pl/kongres/
Można jej używać do celów edukacyjnych, w szczególności w doskonaleniu zawodowym nauczycieli, lecz bez modyfikacji zawartości.

Główny temat

- Jak radzimy sobie w szkole z „trudnymi” zachowaniami uczniów i od czego to zależy?
- Na ile w tym jest wychowania, a na ile jedynie radzenia sobie?
- Jeśli nie jesteśmy do końca przekonani, że to co robimy jest najlepsze, to o czym warto pomyśleć, żeby zmienić sytuację?

Perspektywa

- Ponad 10 lat badań, kilka książek, kilkadziesiąt artykułów
- Kilkanaście tysięcy nauczycieli uczestniczących w szkoleniach
- Wiele konkretnych sytuacji
- Własne doświadczenia jako nauczyciela, wychowawcy i ... ucznia

JACEK PYŻALSKI

NAUCZYCIELE – UCZNIOWIE

*Dwa spojrzenia
na dyscyplinę w klasie*

Podróż

Wybierzmy się bardziej w głąb...

#Co myślimy o dyscyplinie w szkole?

- Przekonanie o niemocy i pogarszającej się sytuacji
- Przekonanie o zmianach kulturowych, w tym negatywnym wpływie nowych mediów na zachowanie i postępowanie uczniów
- O braku skuteczności środków, które kiedyś działały
- Prowadzenie działań rytualnych dla zaspokojenia administracyjnych potrzeb

Poglądy nt. przyczyn (Pyżalski, 2006)

Odpowiedź	1 miejsce	2 miejsce	3 miejsce	4 miejsce	5 miejsce
Środowisko rodzinne	55	25	13,5	5	1,5
Funkcjonowanie szkoły	2,5	4,25	15,5	28	49,5
Środowisko rówieśnicze	27	42	21	9	1
Massmedia	7	14	31	31,5	16,5
Predyspozycje biologiczne uczniów	9,5	15,5	20,5	26	30

NCBiR 2010 IMP w Łodzi

	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie
Stosowanie kar cielesnych w szkole powinno być zabronione w każdej sytuacji.	69	21	7	3
Nauczyciel powinien mieć więcej środków do dyscyplinowania uczniów.	46	39	10	4
Problemy wychowawcze wynikają z tego, że uczniowie mają więcej praw od nauczycieli.	39	33	20	8
Są uczniowie w stosunku do których działają jedynie ostre słowa lub krzyk.	20	44	26	10
Aby w szkole panował porządek uczeń powinien chociaż trochę bać się nauczyciela.	17	33	33	17
Jedyną metodą na skuteczne zapanowanie nad klasą jest zaprezentowanie się jako osoba surowa i groźna.	6	20	52	23

Kara cielesna

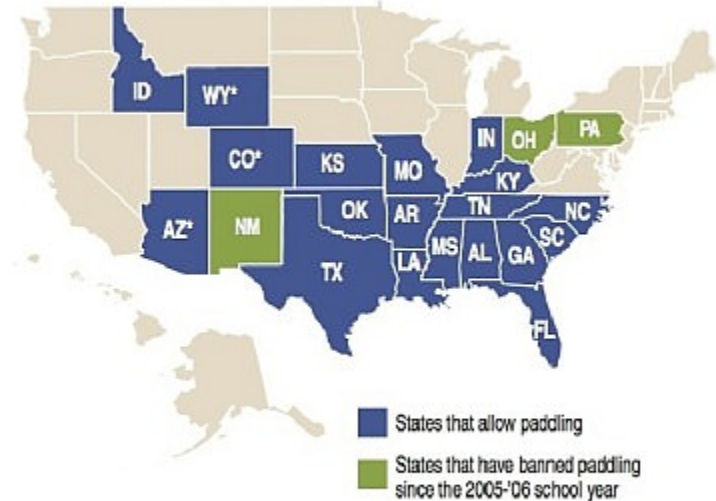
- **30 %** - są uczniowie do których wydaje się ona jedyną metodą
- **10%** - nie powinna być całkiem zabroniona w polskiej szkole.
- **8%** - zdenerwowany nauczyciel ma prawo wymierzyć drobną karę cielesną
- **13%** - powinna być dozwolona, gdyby określono jednoznaczne procedury jej stosowania

Tak jest, nawet teraz w niektórych krajach, np. USA

Padding — who's in, who's out

A total of 19 states allow corporal punishment in schools.

*While it's still technically allowed in Arizona, Colorado and Wyoming, researchers say records show that padding is virtually non-existent in these states.

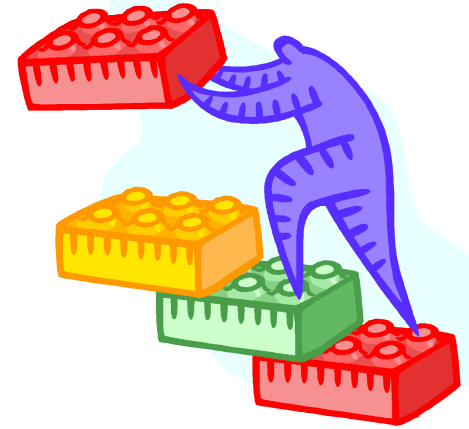
SOURCE: CENTER FOR EFFECTIVE DISCIPLINE

Zawołajmy policję

„Lepiej jest sprawę wyjaśnić w szkole na gruncie bardziej osobistym – w końcu to na szkole spoczywa największa odpowiedzialność za uczniów”

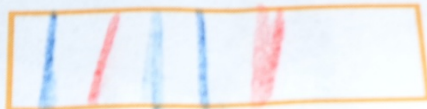
Jeśli coś się dzieje, natychmiast powinno być zgłoszone. Nie mamy prawa decydować, czy coś jest czy nie jest przekroczeniem. To sprawa policji” (Christie, 2004, s. 19).

W stronę praktyki – miniprzykłady z życia

1. Brak pracy domowej
  2. Gadatliwy uczeń
- Czy warto zaczynać drogę od wyższego stopnia?
  - Czy cokolwiek, co działa, jest dobre?
  - Jeśli nie to, to co?

przedmiotu
głoski.
wyraz.

y wtedy ubierać?

taki sam wyraz, jaki jest

*Brah pracy
domowej
- usypiają.*

lato

łata

rowy

rower

RU

Podsumowując

- Wielu nauczycieli czuje się bezradnych
- Sporo osób ma tendencje autorytarne (wynikające z bezradności).
- Tendencja do gaszenia pożarów zamiast stosowania środków zapobiegawczych na niższym poziomie (dolne schodki)

#Ocena z zachowania – czy zawsze się
nad tym zastanawiamy?

- System punktowy oceny z zachowania (elementy *token economy*) – kontrowersje dot. pochodzenia systemu i jego najczęstszego zastosowania
- Ale nawet w innych kontekstach zwraca się uwagę na to, iż istnieją określone uwarunkowania jego skuteczności

Proporcje dobrego do złego

- Przykład 1

Działanie prospołeczne 1 x na semestr do **+**
10 pkt. (np. aktywny udział w zbiórce surowców wtórnych)

Brak stroju galowego – 10pkt.

Inna waga problemów

- Użycie wulgaryzmu w stosunku do nauczyciela lub innej osoby dorosłej: = – **20 pkt. oraz nagana.**
- Ublżanie kolegom i koleżankom: = – **10 pkt.**
- Parkowanie w złym miejscu największym problemem

Świadek i sprawca to, to samo

- Np. za palenie i niepalenie ta sama liczba punktów ujemnych
- Albo te same punkty za niezgłoszenie nauczycielowi, że ktoś pali.

Ubiór

- Arbitralne
- Ale też szczególne znaczenie
- I różnice

Podsumowanie

- Stosujemy, bo łatwo
- Uzasadnienia są górnolotne
- Ale wykonanie często bezrefleksyjne

#Czy zawsze poddajemy refleksji
rozwiązania, które stosujemy?

Stare rozwiązania nowych problemów

- ***„Uczeń na kilka minut idzie do kąta. Jeśli te działania nie pomagają po skończonych zajęciach przeprowadzam rozmowę z rodzicem”*** (K. n. zintegrowane, 4)
- ***„Proszę by mnie zastąpił skoro ma tyle do powiedzenia*** (K. 24 lata stażu)
- ***„Pytam. Zwykle osoba pytana nie wie o co chodzi. Zostaje odpowiednio oceniona”*** (K. j. angielski, 13)
- ***„Biorę ucznia do odpowiedzi”*** (K. j.polski, 7)
- ***„Stawiam do kąta (uczeń klęczy z podniesionymi rękoma”*** (K. j.angielski, 4)
- ***„Uczeń wyjmuję kartkę i pisze kartkówkę z obecnej lekcji”*** (K., 8)

Emocje nie są dobrym doradcą

Nagle zgłosił się jeden uczeń- Karol, który sprawiał problemy wychowawcze, przeklinał, wszędzie go było pełno, nie raz potrafił wyprowadzić nauczyciela z równowagi (sam pochodził z rodziny patologicznej) i zadał pytanie: „Czy Pani piła denaturat?” W klasie najpierw wybuchł głośny śmiech, a chwilę później nastąpiła grobowa cisza. Pani stała przy tablicy cała purpurowa ze złości, z oczu ciskała gromy w stronę Karola, aż z zaciśniętych ust wykrzyknęła: „Co za bezczelność! Jak śmiesz zadawać nauczycielowi takie pytania?! Co sobie wyobrażasz, ty...?”

No i w ten sposób Karol rozłożył lekcję chemii. Nie było już mowy o spokojnym ciągu dalszym zajęć. Nauczycielka zażądała od ucznia dzienniczek, by wpisać mu potężną naganę oraz ocenę niedostateczną z chemii . Cały czas wyzywała ucznia, że „jest on nieodpowiedzialnym, bezmyślnym dzieciakiem, chuliganem”. Gdy uczeń próbował coś powiedzieć w swojej obronie, nauczycielka jeszcze bardziej się irytowała i było jeszcze gorzej.

Gdy zadzwonił dzwonek na przerwę wszyscy odetchnęli z ulgą, a nauczycielka wychodząc z klasy rzekła do Karola: „Ja tej sprawy tak nie zostawię !”

I łatwo o przemoc

- Nauczyciel stwierdził, że wpisuje uwagę do dziennika i minusowe punkty (w mojej szkole za zachowanie dostawało się ujemne i dodatnie punkty np. – 10 za nie noszenie identyfikatora, + 10 za udział w akademii szkolnej). Uczeń nadal dekoncentrował zarówno nauczyciela jak i uczniów. W pewnym momencie zdenerwowany prowadzący zajęć kazał naszemu koledze wstać, uczeń wykonał polecenie. Następnie nauczyciel kazał chłopcu stanąć w „kącie”, uczeń zrobił tak jak mu kazano. Po pewnym czasie uczeń znowu zaczął przeszkadzać w prowadzeniu zajęć. Nauczyciel mając już dosyć tego typu postępowania w trakcie jego zajęć, kazał uczniowi uklęknąć, wziąć doniczkę z kwiatem (oczywiście wielkością dopasowaną do możliwości ucznia) i trzymać ją nad głową.

Nie znamy swojej siły

- To jest jak wrzucenie kamienia do jeziora. Przez kilka chwil woda się porusza, ale potem wszystko wraca do wcześniejszego stanu. Kamień się pojawił i zostanie tam na zawsze” (F. Sava, 2002)

Przykład z mojego życia z pomocą uczniowską

Ale ta siła to też dobra siła – inne przykłady

#Czy ktoś pomaga, czy może każdy działa sam?

Na zakończenie...

Dyscyplina jest jednością pryncypiów, zasad i wartości, która tworzy relacje jednostki z samą sobą i innymi gwarantując jednocześnie wolność oraz przestrzeganie praw społecznych i praw jednostki (Arikak, 2005).

to nie jest łatwe, ale warto się starać...

Wsparcie ze strony nauczycieli (Pyżalski, 2006)

Odpowiedź	% respondentów
Jest zdecydowanie wystarczające	21
Jest raczej wystarczające	50
Jest raczej niewystarczające	14
Jest zdecydowanie niewystarczające	2,5
Trudno mi ocenić	12,5

Wsparcie ze strony nauczycieli (początek kariery) (Pyżalski, 2006)

Odpowiedź	% respondentów
Było zdecydowanie wystarczające	21,5
Było raczej wystarczające	39,5
Było raczej niewystarczające	17,5
Było zdecydowanie niewystarczające	10
Trudno mi ocenić	11

Wsparcie ze strony innych nauczycieli

Jak wielu kolegów z pracy	większość	nieliczni	nikt
Wysłucha, pocieszy gdy mam problemy z uczniami	70%	28%	2%
Wspiera młodych nauczycieli	73%	27%	0%
Aktywnie pomaga gdy mam kłopoty z uczniami	59%	40%	1%
Cieszy się z moich sukcesów	59%	39%	2%
Ma inspirujące pomysły dydaktyczne i wychowawcze	50%	49%	1%

Czyje to myśli...?

Całe wychowanie współczesne pragnie, by dziecko było wygodne, konsekwentnie krok za krokiem dąży, by uśpić, stłumić, zniszczyć wszystko, co jest wolą i wolnością dziecka, hartem jego ducha, siłą jego żądań i zamierzeń.

Wychowanie dziecka to nie miła zabawa, a zadanie, w które trzeba włożyć wysiłek bezsennych nocy, kapitał ciężkich przeżyć i wiele myśli...

?

- *... kto umysłem wychowanym na policyjnych przepisach, zechce sięgnąć po żywą księgę natury, temu się na łeb zwali cały olbrzymi ciężar niepokojów, rozczarowań i niespodzianek.*
- *Kto gruntownie nie przemyśli zagadnienia zakazów i nakazów, gdy jest ich mało, nie ogarnie, zgubi się, gdy ich będzie wiele.*

Pozwól dzieciom błędzić i radośnie dążyć do poprawy.

W teorii wychowania zapominamy, że winniśmy uczyć dziecko nie tylko cenić prawdę , ale i rozpoznawać kłamstwo, nie tylko kochać, ale i nienawidzić, nie tylko szanować , ale i pogardzać, nie tylko godzić się, ale i oburzać, nie tylko ulegać, ale i buntować się.

www.jacekpyzalski.pl

